

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՈՒՆԻՑ

Երևան քաղաքի առաջին ատյանի
ընդհանուր իրավասության քրեական դատարան,
նախագահող դատավոր Ժ.Զիչոյան

Հայաստանի Հանրապետության
վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարան,
նախագահող դատավոր Ա.Մարտիրոսյան

2025 թվականի դեկտեմբերի 12-ին

քաղաք Երևանում

ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի հակակոռուպցիոն պալատի կոռուպցիոն
հանցագործությունների քննության դատական կազմը (այսուհետ նաև՝ Վճռաբեկ
դատարան),

նախագահությամբ՝
մասնակցությամբ դատավորներ՝

Դ.ՎԵՔԻԼՅԱՆԻ
Ա.ԿՐԿՑԱՇԱՐՅԱՆԻ
Ռ.ՄԽԻԹԱՐՅԱՆԻ
Ս.ԶԻՉՈՅԱՆԻ

գրավոր ընթացակարգով քննության առնելով թիվ ՕՀՄ-24 դատական վարույթով ՀՀ
վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի (այսուհետ նաև՝ Վերաքննիչ դատարան)՝
2024 թվականի սեպտեմբերի 3-ի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազ
Ա.Վարդապետյանի հատուկ վերանայման վճռաբեկ բողոքը,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

Վարույթի դատավարական նախապատմությունը.

1. ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահը 2024 թվականի մարտի 25-ին Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության քրեական դատարան է ներկայացրել [REDACTED] նկատմամբ «Թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում», «Ներքին դիտում» և տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ «Արտաքին դիտում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու մասին միջնորդություն:

2. Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության քրեական դատարանի (այսուհետ նաև՝ Առաջին ատյանի դատարան)՝ 2024 թվականի մարտի 25-ի որոշմամբ ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի միջնորդությունը բավարարվել է:

3. Վերաքննիչ դատարանը 2024 թվականի սեպտեմբերի 3-ի որոշմամբ թիվ 62263724 քրեական վարույթով մեղադրյալներ [REDACTED] պաշտպան [REDACTED] հատուկ վերանայման բողոքի քննության արդյունքում Առաջին ատյանի դատարանի՝ 2024 թվականի մարտի 25-ի որոշումը բեկանել է և կայացրել դրան փոխարինող դատական ակտ՝ մերժելով ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի միջնորդությունը:

4. Վերաքննիչ դատարանի վերոնշյալ որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազ Ա.Վարդապետյանը բերել է հատուկ վերանայման վճռաբեկ բողոք, որը Վճռաբեկ դատարանի՝ 2024 թվականի հոկտեմբերի 24-ի որոշմամբ ընդունվել է վարույթ, և սահմանվել է դատական վարույթի իրականացման գրավոր ընթացակարգ:

Հատուկ վերանայման բողոքի հիմքերը, դրանք հիմնավորող փաստարկները և պահանջը.

5. Բողոքաբերը գտել է, որ Վերաքննիչ դատարանի՝ 2024 թվականի սեպտեմբերի 3-ի որոշումն օրինական և հիմնավոր չէ, այդ որոշմամբ թույլ է տվել դատական սխալ՝ քրեադատավարական օրենքի էական խախտում, որն ազդել է վարույթի ելքի վրա:

Բողոքաբերի պնդմամբ՝ Վերաքննիչ դատարանը պատշաճ գնահատման չի ենթարկել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնող մարմնի

կողմից կազմված արձանագրությունը՝ անտեսելով այն հանգամանքը, որ դրանով իրավասու մարմինը փաստել է, որ «օպերատիվ հարցում» և «օպերատիվ տեղեկությունների ձեռք բերում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում օպերատիվ տեղեկություններ են ստացվել այն մասին, որ [REDACTED] պարտադիր զինվորական ծառայությունից ազատելու գործընթացը կազմակերպելու համար իրավասու պաշտոնատար անձանց հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն անձամբ կամ միջնորդի միջոցով պատրաստվում է տալ առանձնապես խոշոր չափերով կաշառք: Նույն արձանագրությամբ նաև նշվել է, որ օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինն այլ եղանակով չի կարողացել ձեռք բերել անհրաժեշտ տեղեկություններ, ինչպես նաև նշվել են համապատասխան անհատականացնող տվյալներ:

Մինևույն ժամանակ, ըստ բողոքաբերի՝ Վերաքննիչ դատարանի կողմից անտեսվել է այն հանգամանքը, որ խնդրո առարկա իրավահարաբերությունները ծագել են մինչև քրեական վարույթ նախաձեռնելը, երբ իրավասու մարմնի համապատասխան գործիքակազմը, ի տարբերություն նախաքննության փուլում քննիչի ունեցած լայն գործիքակազմի՝ գաղտնի քննչական գործողության թույլտվություն ստանալու համար ապացուցողական մի շարք գործողություններ կատարելու և դրանց արդյունքները դատարան ներկայացնելու հնարավորության հաշվառմամբ, սահմանափակ է:

Բողոքաբերը նշել է նաև, որ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված առանձնահատկությունները հաշվի առնելու դեպքում Վերաքննիչ դատարանն իրավաչափ եզրահանգման կգար առ այն, որ միջնորդության հիմնավորվածության շեմը սույն դեպքում կարող է հաղթահարվել իրավասու մարմնի կողմից օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացրած լինելու մասին արձանագրության բովանդակությամբ՝ հաշվի առնելով նաև տվյալ պարագայում ենթադրյալ կոռուպցիոն հանցագործությանը բնորոշ բարձր աստիճանի լատենտայնության հանգամանքը:

Բողոքաբերը նաև փաստարկել է, որ 2024 թվականի հուլիսի 19-ին ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի կողմից միջնորդություն է ներկայացվել Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության քրեական դատարան՝

██████████ նկատմամբ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու ժամկետը երկարաձգելու մասին, որը նշված դատարանի նույն օրվա որոշմամբ բավարարվել է, և այդ դատական ակտի դեմ պաշտպանների կողմից բերված վերանայման բողոքը, գրեթե նույնական փաստական հանգամանքների պայմաններում, ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանը 2024 թվականի սեպտեմբերի 9-ին թիվ ՕՀՄ-54 որոշմամբ մերժել է:

5.1. Վերոգրյալի հիման վրա բողոքաբերը խնդրել է Վերաքննիչ դատարանի բողոքարկվող որոշումը բեկանել և կայացնել դրան փոխարինող դատական ակտ՝ մերժելով մեղադրյալներ ██████████ պաշտպան ██████████ բողոքը:

Հատուկ վերանայման բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստական հանգամանքները.

6. ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի՝ 2024 թվականի մարտի 25-ի միջնորդության համաձայն՝ «(...) ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի օպերատիվ-հետախուզական վարչության չորրորդ բաժնում օպերատիվ տեղեկություններ են սրացվել այն մասին, որ ██████████ պարտադիր զինվորական ծառայությունից ազատելու գործընթացը կազմակերպելու համար իրավասու պաշտոնատար անձանց հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, անձամբ կամ միջնորդի միջոցով, պարտապարտվում է վերջիններիս փախ առանձնապես խոշոր չափերով՝ հինգ միլիոն ՀՀ դրամը գերազանցող կաշառք:

Ըստ ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի օպերատիվ-հետախուզական վարչության չորրորդ բաժնի օպերյալազոր, երկրորդ դասի խորհրդական ██████████ միջնորդության՝ սրացված տեղեկությունները փաստում են, որ ██████████ գործողություններում հնարավոր է առկա են ՀՀ քրեական օրենսգրքի 436-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված առերևույթ հանցագործությունների հարկանիշներ, որոնք ՀՀ քրեական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ դասվում են ծանր հանցանքների տեսակին:

Կատարվել են «օպերատիվ հարցում» և «օպերատիվ տեղեկությունների ձեռքբերում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները, սակայն ձեռնարկված

միջոցառումների արդյունքում հնարավոր չի եղել ձեռք բերել ենթադրյալ հանցագործությունների բացահայտման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը:

Ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում պարզվել է, որ [REDACTED] բնակվում է [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] և վերջինս փաստացի շահագործում է [REDACTED]

[REDACTED] հաշվառման

համարանիշի ավտոմեքենաները, ինչպես նաև օգտագործում է [REDACTED]

գործարանային համարի բջջային հեռախոսը ու [REDACTED] բջջային հեռախոսահամարն:

Միաժամանակ, ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում պարզվել է, որ [REDACTED] , [REDACTED]

[REDACTED] և

վերջինիս կողմից փաստացի շահագործվող [REDACTED]

[REDACTED] հաշվառման համարանիշի և [REDACTED] մակնիշի [REDACTED]

ավտոմեքենաներում ենթադրյալ հանցավոր արարքների վերաբերյալ կարող են տեղի ունենալ դեպքեր և իրադարձություններ, բացի այդ իր առերևույթ ապօրինի գործունեության վերաբերյալ խոսակցությունները հնարավոր է վարում է [REDACTED] գործարանային համարի բջջային հեռախոսը ու [REDACTED] բջջային հեռախոսահամարով:

(...)

Նկատի ունենալով, որ (...) ներկայացված նյութերը պարունակում են տեղեկություններ [REDACTED] կողմից առերևույթ ծանր՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 436-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ նախադրյալով հանցանքների կատարման և այդ հանցավոր գործողությունները վերջինիս կողմից շարունակելու հավանականության մասին, միևնույն ժամանակ, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հնարավոր չի եղել ձեռք բերել ենթադրյալ հանցագործությունների բացահայտման և հանցավոր գործունեության շարունակումը կանխելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը, իսկ այլ եղանակով ողջամտորեն հնարավոր չէ այդ տեղեկատվության ձեռքբերումը, և գրնելով, որ ենթադրյալ հանցանքներ կատարած

անձին հանցանքի կատարման պահին կամ դրանից անմիջապես հետո բացահայտելու, ինչպես նաև նրա կողմից հանցավոր գործունեության շարունակումը հայտնաբերելու և կանխելու նպատակով անհրաժեշտ է վերջինիս նկատմամբ երկու ամիս ժամկետով իրականացնել «Թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում», «Ներքին դիտում» և տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ «Արտաքին դիտում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները (...)»¹:

7. Նախորդ կետում նշված միջնորդությանը կից Առաջին ատյանի դատարան ներկայացված՝ ««Օպերատիվ հարցում», «Օպերատիվ տեղեկությունների ձեռքբերում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքների մասին» վերտառությամբ արձանագրության համաձայն՝ «(...) ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի օպերատիվ-հետախուզական վարչության չորրորդ բաժնում օպերատիվ տեղեկություններ են ստացվել այն մասին, որ [REDACTED] պարտադիր զինվորական ծառայությունից ազատվելու գործընթացը կազմակերպելու համար իրավասու պաշտոնատար անձանց հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, անձամբ կամ միջնորդի միջոցով, պարտաստվում է տալ առանձնապես խոշոր չափերով՝ հինգ միլիոն ՀՀ դրամը գերազանցող կաշառք:

(...)

ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում պարզվել է, որ [REDACTED] բնակվում է [REDACTED] տուն հասցեում և վերջինս շահագործում է իր անվամբ հաշվառված [REDACTED] հաշվառման համարանիշի ավտոմեքենաները, ինչպես նաև օգտագործում է [REDACTED] գործարանային համարի բջջային հեռախոսը ու [REDACTED] բջջային հեռախոսահամարն:

Միաժամանակ, ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում պարզվել է, որ [REDACTED], [REDACTED]

¹ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 1, թերթեր 10-13:

հետախուսային հաղորդակցության վերահսկում», «Ներքին դիպրում» և տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ «Արտաքին դիպրում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու թույլտվություն ստանալու մասին վերոհիշյալ միջնորդությունը հիմնավոր է, ուստի այն պետք է բավարարել և թույլատրել երկու ամիս ժամանակով՝ 2024 թվականի մարտի 25-ից մինչև 2024 թվականի մայիսի 25-ը ներառյալ ընկած ժամանակահատվածում, [REDACTED] նկատմամբ իրականացնել «Թվային, այդ թվում՝ հետախուսային հաղորդակցության վերահսկում», «Ներքին դիպրում» և տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ «Արտաքին դիպրում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները: (...)»³:

9. Վերաքննիչ դատարանը, վկայակոչելով նաև Ռուբեն Խղաթյանի գործով Վճռաբեկ դատարանի որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումը, 2024 թվականի սեպտեմբերի 20-ի որոշմամբ բեկանել է Առաջին ատյանի դատարանի որոշումը և մերժել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու մասին ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի միջնորդությունը՝ արձանագրելով հետևյալը. «(...) Վերաքննիչ դատարանն փաստում է, որ միջնորդությամբ և կից նյութերով չի ներկայացվել այլ եղանակով օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն անցկացնող մարմնի կողմից օրենքով իր վրա դրված խնդիրների իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերման անհնարինության վերաբերյալ բավարար լրվյալներ: Մասնավորապես՝ փաստարկումն առ այն, որ ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների իրականացման արդյունքում հնարավոր չի եղել ձեռք բերել ենթադրյալ հանցագործության բացահայտման համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն, Վերաքննիչ դատարանի գնահատմամբ ծանրակշիռ փաստարկ չէ և այն հիմնավորող այլ լրվյալների բացակայության պայմաններում բավարար չէ նման անհնարինության մասին փաստարկված հերևության հանգելու համար:

(...)

Նման պայմաններում, Վերաքննիչ դատարանի գնահատմամբ առաջին ատյանի դատարան ներկայացված նյութերի, իսկ ավելի կոնկրետ՝ կազմված համապատասխան արձանագրության հիման վրա անձի իրավունքների

³ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 1, թերթեր 15-18:

սահմանափակումն իրավաչափ համարվել չի կարող, ուստի ստորադաս դասարանը, բավարարելով ներկայացված միջնորդությունը, հանգել է վարույթի նյութերից և վերաբերելի իրավական կարգավորումներից չքնող հետևության: (...)»⁴:

Վճռաբեկ դատարանի պատճառարանությունները և եզրահանգումը.

10. Սույն վարույթով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված իրավական հարցը հետևյալն է. հիմնավո՞ր է արդյոք Ա.Եդոյանի նկատմամբ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու միջնորդությունը մերժելու մասին Վերաքննիչ դատարանի հետևությունը:

11. ՀՀ Սահմանադրության 33-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի ազատության և գաղտնիության իրավունք:

2. Հաղորդակցության ազատությունը և գաղտնիությունը կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, երկրի տնտեսական բարեկեցության, հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

3. Հաղորդակցության գաղտնիությունը կարող է սահմանափակվել միայն դատարանի որոշմամբ, բացառությամբ երբ դա անհրաժեշտ է պետական անվտանգության պաշտպանության համար և պայմանավորված է հաղորդակցվողների՝ օրենքով սահմանված առանձնահատուկ կարգավիճակով»:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր անձնական ու ընտանեկան կյանքի, բնակարանի և նամակագրության նկատմամբ հարգանքի իրավունք:

2. Չի թույլատրվում պետական մարմինների միջամտությունն այդ իրավունքի իրականացմանը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա նախատեսված է օրենքով և

⁴ Տե՛ս վարույթի նյութեր, հատոր 2, թերթեր 68-85:

անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում ի շահ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի կամ երկրի տնտեսական բարեկեցության, ինչպես նաև անկարգությունների կամ հանցագործությունների կանխման, առողջության կամ բարոյականության պաշտպանության կամ այլ անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով»:

«Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը մարդու և քաղաքացու իրավունքներն ու ազատությունները, պետական և հասարակական անվտանգությունը հակահրավակյան ուրվագծություններից պաշտպանելու նպատակով օրենքով նախատեսված օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների կողմից գաղտնի և բացահայտ մեթոդների ու միջոցների կիրառմամբ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների նախապատրաստումը, իրականացումը և արդյունքների ամրագրումն ու իրացումն է:

2. Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներն ամբողջ ծավալով իրականացվում են ինչպես օպերատիվ-հետախուզական մարմինների կողմից իրենց վերապահված հիմնական խնդիրների իրականացման շրջանակներում, որպես ինքնուրույն գործունեություն, այնպես էլ նախաձեռնված քրեական վարույթի իրականացվող հետաքննության շրջանակներում որպես օժանդակող գործունեություն»:

«Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝

«[Երբին դիտում, նամակագրության և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկում, թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում, ֆինանսական գործարքների վերահսկում] օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները կարելի է անցկացնել միայն այն դեպքերում, երբ առերևույթ առկա են հիմքեր՝ կասկածելու, որ անձը, որի նկատմամբ պետք է դրանք անցկացվեն, կարարել է ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն և այլ եղանակով օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն անցկացնող մարմնի կողմից սույն օրենքով իր վրա դրված խնդիրների իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերումը ողջամերժելն անհնարին է»:

«Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 34-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Երբին դիմում, նամակագրության և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկում, թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում, ֆինանսական գործարքների վերահսկում, կաշառք սրանսալու կամ կաշառք տալու նմանակում] օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները, ինչպես նաև արտաքին դիմում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումը, եթե արտաքին դիմման արդյունքների ամրագրումն առանց տեխնիկական միջոցների օգտագործման հնարավոր չէ, և անձը (անձինք), որի (որոնց) նկատմամբ իրականացվում է արտաքին դիմումը, ողջամերժ են չէր (չէին) կարող ենթադրել դրա անցկացման հնարավորության մասին, ապա կարող են անցկացվել միայն դատարանի թույլտվությամբ:

2. Սույն հոդվածով նախատեսված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների իրականացման կամ դրանց ժամկետի երկարաձգման համար դատարանի թույլտվությունը սրանսալու համար օպերատիվ ստորաբաժանման ղեկավարը օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմնի ղեկավարին ներկայացնում է օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում անցկացնելու մասին որոշումը և միջնորդությունը՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն անցկացնելու համար դատարան դիմելու վերաբերյալ: Միջնորդությունը և դրան կցվող նյութերը դատարան է ներկայացնում օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմնի ղեկավարը կամ նրա տեղակալը՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքով գաղտնի քննչական գործողություն կատարելու վերաբերյալ միջնորդություն ներկայացնելու համար սահմանված կարգով՝ հաշվի առնելով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ սույն օրենքով նախատեսված առանձնահատկությունները:

(...)

4. Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում իրականացնելու կամ դրա ժամկետը երկարաձգելու թույլտվություն սրանսալու վերաբերյալ միջնորդությունը դատարանը քննում է գաղտնի քննչական գործողություն կատարելու վերաբերյալ միջնորդության քննության համար Հայաստանի Հանրապետության քրեական

դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով՝ հաշվի առնելով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ սույն օրենքով նախատեսված առանձնահատկությունները»:

12. Նախորդ կետում մեջբերված նորմերի լույսի ներքո Վճռաբեկ դատարանը մշտապես ընդգծել է անձի մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի հիմնարար բնույթն ու իր նախադեպային իրավունքում հետևողականորեն բացահայտել է այդ իրավունքի սահմանափակման նկատմամբ դատական վերահսկողության բովանդակությունը, համաձայն որի՝ նշված հիմնարար իրավունքին միջամտության ավելի բարձր աստիճան ունեցող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների, ինչպես նաև գաղտնի քննչական գործողությունների իրականացման նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողությունը պատշաճ ընթացակարգի երաշխիք է՝ գաղտնի վերահսկողությունը թույլատրող որոշումներում համապատասխան պատճառները նշելու պահանջի հետ մեկտեղ, ապահովելու այն, որ կիրառման ենթակա միջոցառումները պատահականորեն կամ առանց պատշաճ և հատուկ ուսումնասիրման չեն թույլատրվելու դատարանի կողմից⁵: Վերահսկողության այդ գաղտնի միջոցառումների դեպքում, գործի փաստական հանգամանքների (*in concreto*) համակողմանի գնահատմամբ, դատարանը պետք է ստուգման ենթարկի հայցվող միջամտության՝ իր բնույթին, նպատակային նշանակությանն ու օրենսդրությամբ առաջադրվող համաչափության պայմաններին համապատասխանելու հարցը՝ որոշելու համար, թե արդյո՞ք առկա են հայցվող միջամտությունը թույլատրելու բավարար և հիմնավոր հիմքեր:

Այս առումով անհրաժեշտ է վերստին ընդգծել, որ մասնավոր ու ընտանեկան կյանքի իրավունքին միջամտության ավելի բարձր աստիճան ունեցող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների, ինչպես նաև՝ գաղտնի քննչական գործողությունների կատարումը պետք է լինի իրավասու մարմնի կողմից օրենքով իր վրա դրված խնդիրների իրականացման վերջին միջոց և կատարվի միայն այն

⁵ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ *Dragojević v. Croatia* գործով 2015 թվականի հունվարի 15-ի վճիռը, գանգատ թիվ 68955/11, 94-րդ կետ:

դեպքում, երբ այլ եղանակով անհրաժեշտ այդ տեղեկատվության ձեռքբերումը ողջամտորեն անհնարին է⁶:

Վճռաբեկ դատարանը, բացահայտելով քրեական վարույթի շրջանակներից դուրս օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման անցկացման անհրաժեշտությունը և համաչափությունը հիմնավորելու պահանջի բովանդակությունը, *Վազգեն Ոսկանյանի* գործով որոշման շրջանակներում արձանագրել է, որ օպերատիվ աղբյուրից ստացված՝ որոշակի իրադարձությունների կամ անձանց վերաբերելի տեղեկությունը քրեական վարույթի շրջանակներից դուրս դառնում է օպերատիվ-հետախուզական մարմինների ուսումնասիրության առարկա և այդ տեղեկատվության հավաստիության ստուգման անհրաժեշտությունն է առաջացնում որոշակի օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու՝ օպերատիվ-հետախուզական մարմնի միտումը:

Միաժամանակ, հարկ է նկատել, որ նախաձեռնված քրեական վարույթի պայմաններում քննիչը ստանում է ենթադրյալ հանցանքին վերաբերող հանգամանքները պարզելու բավականին լայն գործիքակազմ, որը դրսևորվում է տարաբնույթ վարութային գործողությունների կատարմամբ և դատավարական ակտերի ընդունմամբ, որոնց արդյունավետության երաշխիքներն այն դատավարական կարգավորումներն ու ընթացակարգերն են, որոնք մի դեպքում՝ սահմանում են վարութային պարտականություններ, իսկ մյուս դեպքում՝ կոչված են ապահովելու այդ պարտականությունների կատարումը: Այսինքն, քրեադատավարական ընթացակարգն էապես բարձրացնում է նախաքննական մարմնի տեղեկացվածության աստիճանը, նախատեսում վերապահված խնդիրներն ավելի արդյունավետ իրականացնելու հնարավորություն, որպիսին, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինը չունի, և ըստ էության չի էլ կարող ունենալ, ինչով էլ պայմանավորված, ի տարբերություն գաղտնի քննչական գործողությունների, օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունն իրականացվում է սակավ տեղեկատվության առկայության պայմաններում: Ողջ վերոգրյալը բավարար է արձանագրելու, որ թեև երկու դեպքում էլ դատական վերահսկողությունը միտված է միևնույն նպատակին՝ անձի հիմնարար իրավունքի կամայական

⁶ Տե՛ս, *inter alia*, Վճռաբեկ դատարանի՝ *Գոռ Սարգսյանի* գործով 2019 թվականի ապրիլի 11-ի թիվ ԵԿԴ/0229/01/16 որոշումը:

սահմանափակումը կանխելուն, սակայն, քրեական վարույթի շրջանակներից դուրս օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում իրականացնելու թույլտվություն ստանալու միջնորդությունը լուծելիս, այն չափանիշները, որոնց գնահատմամբ կարելի է պարզել անձի սահմանադրական իրավունքի սահմանափակման անհրաժեշտությունն ու համաչափությունը, նույն բովանդակությունը չեն կարող ունենալ. տվյալ դեպքում միջնորդությունը հիմնավորող փաստական հանգամանքները որակական հատկանիշների առումով կարող են նվազ լինել: Նշվածը վկայում է նաև այն մասին, որ քրեական վարույթի շրջանակներից դուրս օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու թույլտվություն ստանալու միջնորդությունը լուծելիս օպերատիվ տեղեկությունների օգտագործումը կարող է անխուսափելի լինել, որոնց բավարարության աստիճանը պետք է յուրաքանչյուր անգամ դատարանը գնահատի:

Ուստի, դատական վերահսկողության տիրույթում գտնվող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման իրականացման թույլտվություն ստանալու միջնորդության հիմնավորվածությունը հաստատող փաստազանգվածում առկա օպերատիվ տեղեկատվության հավաստիությունը հաստատող այլ փաստական տվյալներ ներկայացնելու պահանջը համահունչ չէ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության բնույթին ու նպատակային նշանակությանը, քանզի հենց այդ տեղեկատվության ստուգման համար է հայցվում անձնական կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքին միջամտությունը՝ պայմանով, որ այլ եղանակով անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերումն անհնարին է⁷:

13. Սույն վարույթի նյութերի ուսումնասիրությունից երևում է, որ.

- 2024 թվականի մարտի 25-ին ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահն Առաջին ատյանի դատարան է ներկայացրել [REDACTED] նկատմամբ «ԹՎային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում», «Ներքին դիտում» և տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ «Արտաքին դիտում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու մասին միջնորդություն⁸,

- նշված միջնորդությանը կից, ի թիվս այլնի, Առաջին ատյանի դատարան է ներկայացվել ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի օպերատիվ-հետախուզական

⁷ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ Վազգեն Ոսկանյանի գործով 2024 թվականի հոկտեմբերի 18-ի թիվ ՕՀՄ-56/12.10.2023 որոշումը:

⁸ Տե՛ս սույն որոշման 1-ին և 6-րդ կետերը:

վարչության չորրորդ բաժնի օպերիվագորի կողմից կազմված՝ «Օպերատիվ հարցում», «Օպերատիվ տեղեկությունների ձեռքբերում» **օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքների մասին արձանագրություն**, որի համաձայն՝

1) օպերատիվ տեղեկություններ են ստացվել այն մասին, որ [REDACTED] պարտադիր զինվորական ծառայությունից ազատվելու գործընթացը կազմակերպելու համար, իրավասու պաշտոնատար անձանց հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, անձամբ կամ միջնորդի միջոցով պատրաստվում է տալ առանձնապես խոշոր չափերով կաշառք,

2) ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում պարզվել է, որ [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] և վերջինիս կողմից փաստացի շահագործվող [REDACTED] հաշվառման համարանիշի և [REDACTED] ավտոմեքենաներում ենթադրյալ հանցավոր արարքների վերաբերյալ կարող են տեղի ունենալ դեպքեր և իրադարձություններ, բացի այդ իր առերևույթ ապօրինի գործունեության վերաբերյալ խոսակցությունները հնարավոր է՝ վարում է [REDACTED] գործարանային համարի բջջային հեռախոսը և [REDACTED] բջջային հեռախոսահամարով,

3) ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հնարավոր չի եղել ձեռք բերել ենթադրյալ հանցագործության բացահայտման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը⁹:

- Առաջին ատյանի դատարանը 2024 թվականի մարտի 25-ին որոշում է կայացրել ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի միջնորդությունը բավարարելու մասին¹⁰,

- թիվ 62263724 քրեական վարույթով մեղադրյալներ [REDACTED] [REDACTED] պաշտպան [REDACTED] կողմից ներկայացված բողոքի քննության արդյունքում Վերաքննիչ դատարանը 2024 թվականի սեպտեմբերի 3-ի որոշմամբ քննանել է Առաջին ատյանի դատարանի վերոնշյալ դատական ակտը և մերժել ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի միջնորդությունը՝ էության մեջ այն

⁹ Տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը:

¹⁰ Տե՛ս սույն որոշման 8-րդ կետը:

պատճառաբանությամբ, որ միջնորդությամբ և կից նյութերով չեն ներկայացվել այլ եղանակով օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն անցկացնող մարմնի կողմից օրենքով իր վրա դրված խնդիրների իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերման անհնարինության վերաբերյալ բավարար տվյալներ, և Առաջին ատյանի դատարան ներկայացված նյութերի, մասնավորապես կազմված համապատասխան արձանագրության հիման վրա անձի իրավունքների սահմանափակումն իրավաչափ չի կարող համարվել:

Արդյունքում Վերաքննիչ դատարանը հանգել է այն հետևության, որ բավարարելով ներկայացված միջնորդությունը՝ ստորադաս դատարանը հանգել է վարույթի նյութերից և վերաբերելի իրավակարգավորումներից չբխող հետևության¹¹:

14. Նախորդ կետում մեջբերված փաստական հանգամանքները գնահատելով սույն որոշման 12-րդ կետում շարադրված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանը նախ արձանագրում է, որ մասնավոր ու ընտանեկան կյանքի իրավունքին միջամտելու թույլտվությունը սույն դեպքում հայցվել է քրեական վարույթի շրջանակներից դուրս՝ անձի կողմից բարձր աստիճանի լատենտայնություն ունեցող ենթադրյալ կոռուպցիոն հանցանքի կատարմանն առնչության հիմք տվող տեղեկատվության, այդ թվում՝ ենթադրյալ գործունեության որոշ հանգամանքների մասին փաստական տվյալների առկայության պայմաններում:

Վերոգրյալի համատեքստում Վճռաբեկ դատարանը կրկնում է, որ նախաձեռնված քրեական վարույթի բացակայության պայմաններում օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնելու թույլտվության, ինչպես նաև դրա ժամկետի երկարաձգման միջնորդությունները լուծելիս այն չափանիշները, որոնց գնահատմամբ կարելի է պարզել անձի սահմանադրական իրավունքի սահմանափակման անհրաժեշտությունն ու համաչափությունը, նույն բովանդակությունը չեն կարող ունենալ, ինչ նախաձեռնված քրեական վարույթի պայմաններում: Մասնավորապես, օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունն իրականացվում է սակավ տեղեկատվության առկայության պայմաններում, ուստի այդ դեպքում միջնորդությունը հիմնավորապես փաստական հանգամանքները որակական հատկանիշների առումով կարող են նվազ լինել:

¹¹ Տե՛ս սույն որոշման 9-րդ կետը:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ տվյալ դեպքում գործիքակազմի սակավությունը և միաժամանակ այլ եղանակով ստացված օպերատիվ տեղեկության կապակցությամբ անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերման անհնարինությունն է առաջացրել [REDACTED] նկատմամբ միջնորդվող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների իրականացման անհրաժեշտությունը: Ստացվում է, որ [REDACTED] հիմնարար իրավունքին միջամտության ավելի բարձր աստիճան ունեցող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու թույլտվություն հայցելը հենց ձեռքբերված օպերատիվ տեղեկատվության հավաստիության ստուգման ձգտումն է, որպիսի պայմաններում այդ տեղեկատվության հավաստիությունը ստուգելու համար այլ փաստական տվյալներ ներկայացնելու Վերաքննիչ դատարանի պահանջը, սույն վարույթով, համահունչ չէ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության բնույթին ու նպատակային նշանակությանը¹²:

Ինչ վերաբերում է Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտի հիմքում դրված՝ *Ռուբեն Խղիթյանի* գործով Վճռաբեկ դատարանի որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշմանը¹³, ապա Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում կրկնել, որ տվյալ գործով Վճռաբեկ դատարանի եզրահանգումը պայմանավորված է եղել կոնկրետ վարույթի շրջանակներում ներկայացված միջնորդության հիմնավորվածության տեսանկյունից տրված գնահատականով¹⁴:

Անդրադառնալով Վերաքննիչ դատարանի պատճառաբանությանն առ այն, որ միջնորդությամբ և կից նյութերով չեն ներկայացվել այլ եղանակով օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն անցկացնող մարմնի կողմից օրենքով իր վրա դրված խնդիրների իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերման անհնարինության վերաբերյալ բավարար տվյալներ՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ Վերաքննիչ դատարանը չի հստակեցրել և որևէ ողջամիտ փաստարկ չի ներկայացրել առ այն, թե ինչ փաստակազմ պետք է ներկայացվեր կամ ինչ այլ եղանակով էր հնարավոր անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերումը, ինչ

¹² Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Վճռաբեկի դատարանի՝ 2025 թվականի սեպտեմբերի 5-ի թիվ 16/28.09.2023 որոշումը:

¹³ Տե՛ս սույն որոշման 9-րդ կետը:

¹⁴ Տե՛ս, ի թիվս այլնի, Վճռաբեկ դատարանի՝ *Վազգեն Ոսկանյանի* գործով հիշյալ որոշման 14-րդ կետը:

ավելի մեղմ միջոցի կիրառմամբ էր հնարավոր հասնել օպերատիվ գործունեություն իրականացնող մարմնի վրա դրված խնդիրների լուծմանը:

Դրա հետ մեկտեղ, Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմնի ղեկավարի միջնորդությանը կից Առաջին ատյանի դատարան է ներկայացվել «Օպերատիվ հարցում», «Օպերատիվ տեղեկությունների ձեռքբերում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքների մասին արձանագրությունը, որում փաստվել է, որ օպերատիվ տեղեկություններ են ստացվել այն մասին, որ [REDACTED] պարտադիր զինվորական ծառայությունից ազատվելու գործընթացը կազմակերպելու համար, իրավասու պաշտոնատար անձանց հետ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, անձամբ կամ միջնորդի միջոցով պատրաստվում է տալ առանձնապես խոշոր չափերով կաշառք, սակայն ձեռնարկված միջոցառումների արդյունքում հնարավոր չի եղել ձեռք բերել ենթադրյալ հանցագործության բացահայտման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը:

Վերաքննիչ դատարանը, բովանդակային վերլուծության չենթարկելով վերը նշված արձանագրությունը, անհիմն դատողություն է արել առ այն, որ ձեռնարկված միջոցառումների իրականացման արդյունքում ենթադրյալ հանցագործության բացահայտման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ձեռքբերման վերաբերյալ փաստարկուի՞նչ այն հիմնավորող այլ տվյալների բացակայության պայմաններում բավարար չէ նման անհնարինության մասին փաստարկված հետևության հանգելու համար:

Այսպիսով, վերն արտահայտված իրավական դիրքորոշումների հաշվառմամբ, Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգում է, որ [REDACTED] նկատմամբ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու միջնորդությունը բավարարելու մասին Առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտը բեկանելու և նշված միջնորդությունը մերժելու վերաբերյալ Վերաքննիչ դատարանի հետևությունը հիմնավորված չէ:

15. Ելնելով վերոգրյալից՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Վերաքննիչ դատարանը սույն վարությամբ դատական ակտ կայացնելիս թույլ է տվել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 293-րդ հոդվածի խախտում, որն իր բնույթով էական է, քանի որ ազդել է վարույթի ելքի վրա, ինչպես նաև հանգեցրել է վարույթի

հանրայնության սկզբունքի խախտման, ինչը, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 15-րդ և 362-րդ հոդվածների համաձայն, հիմք է Վերաքննիչ դատարանի որոշումն ամբողջությամբ բեկանելու համար: Միևնույն ժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Առաջին ատյանի դատարանը ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեի նախագահի միջնորդությունը բավարարելու վերաբերյալ որոշում կայացնելիս թույլ չի տվել վարույթի ելքի վրա ազդեցություն ունեցող դատական սխալ, ուստի անհրաժեշտ է օրինական ուժ տալ Առաջին ատյանի դատարանի՝ 2024 թվականի մարտի 25-ի որոշմանը՝ հիմք ընդունելով սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 162-րդ, 163-րդ և 171-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ, 33-րդ, 34-րդ, 264-րդ, 281-րդ, 352-րդ, 359-րդ, 361-363-րդ ու 400-րդ հոդվածներով՝ Վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1. Թիվ ՕՀՄ-24 դատական վարույթով ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի՝ 2024 թվականի սեպտեմբերի 3-ի որոշումը բեկանել և օրինական ուժ տալ Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության քրեական դատարանի՝ 2024 թվականի մարտի 25-ի որոշմանը՝ հիմք ընդունելով Վճռաբեկ դատարանի որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

2. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացնելու օրը:

Նախագահող՝

Դ.ՎԵՔԻԼՅԱՆ

Դատավորներ՝

Ա.ԿՐԿՑԱՇԱՐՅԱՆ

Ռ.ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ

Ս.ԶԻԶՈՅԱՆ